

O'ZBEKISTON IQTISODIYOTI RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHNING USTUVOR VAZIFALARI

Dilshodbek Rustamov Shaydullo o'g'li

Student, Namangan Institute of Engineering and Technology

Xususiy tadbirkorlik va kichik biznes fan-texnika rivojini jadallashtirish, sanoatning ilg'or tarmoqlarida yangi texnologiyalarga o'tish sharoitida o'z o'rnini topib bormoqda. Bunday tadbirkorlik yangi axborot texnologiyalari, yangi g'oyalar va ishlab chiqarishni modernizatsiyalash bilan ishlashni ta'minlovchi butun tizimning ajralmas qismini tashkil etadi. Bundan tashqari, kichik korxonalar tavakkalchilik xavfi yuqori bo'lgan sharoitlarda ishlab chiqarishning ma'qul shakllaridan hisoblanadi.

Kichik korxonalar texnologiya innovatsiyalarni joriy etishda ham g'oyat katta ahamiyatga ega. Yangi texnologik g'oyalarni yirik korxonalar nisbatan tezroq qabul qiladigan kichik biznesda xatar kamroq va katta turkumdagi ishlab chiqarishga nisbatan ishni tezroq yo'lga qo'yish mumkin. Bu esa bizning sharoitda fan-texnika tarvqqiyotini rivojlantirishga yordam berishi mumkin.

Iqtisodiyotning umumiy taraqqiyotini ta'minlash, tovar va xizmatlar yetishmovchiligini bartaraf etishda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik katta o'rin tutadi. Mehnat resurslari tez o'sayotgan va ishlab chiqarish joylashuvidagi o'ziga xoslik sharoitlarida O'zbekistonda kichik korxonalar tizimini vujudga keltirish quyidagi imkoniyatlarni yaratadi:

- erkin mehnat resurslari, yangi xo'jalik munosabatlarining joriy etilishi, yangi mulkchilik shakllarining paydo bo'lishi natijasida ishlab chiqarishda bo'shatiladigan shaxslarning ijtimoiy ishlab chiqarishga ko'proq jalb etish, mulkchilikning yangi shakllari paydo bo'lishi;
- aholining, birinchi navbatda, yoshlarning moddiy, ma'naviy va kasb darajasini ko'tarish;
- milliy va badiiy hunarmandchilikni tiklash, shuningdek kichik va o'rta 58 korxonalar, qishloq aholi punktlarini rivojlantirishga yordam ko'rsatish, umuman, har bir mintaqa uchun g'oyat muhim iqtisodiyot samaradorligini oshirish.

Iqtisodiyotni rivojlantirishda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni ijobiy ahamiyatini e'tirof etgan holda, uning ahamiyatini ortiqcha baholab yuborish ham

to'g'ri emas. Xususiy tadbirkorlik faqat muayyan davridagina faollik ko'rsata oladi, shu sababli kichik biznes faoliyatini rivojlantirish uchun zarur sharoitni yaratish zarur. Buning uchun bizningcha, turli jamg'armalarini tashkil etish kerak. Bu jamg'armalar tadbirkorlar tijorat banklarida imtiyozli kreditlar olish uchun kafil bo'lishlari, subsidiyalari, shu jumladan qaytarib berilmaydigan subsidiyalarga iqtisodiyotning alohida ustuvor sohalaridagi korxonalarini rivojlantirish uchun manba bo'lib xizmat qilishlari lozim.

Ma'lumki, respublikada mehnatga layoqatli aholining 65,3 foizi qishloqlarda yashaydi. Bu qishloq joylarda tadbirkorlikning rivoji uchun juda katta imkoniyatlar mavjudligini ko'rsatadi. Shu bilan bir qatorda, qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishida band bo'lgan vaqtincha ishchi kuchlarni xizmat ko'rsatish, qayta ishlash va shu kabi yo'nalishlarga qayta taqsimlash kerak. Qishloqda tadbirkorlik, uning kichik biznes shakllarini rivojlantirish bilan bog'liq turli boshqaruv pog'onalarida tashkiliy, iqtisodiy masalalarni hal etish ustuvor masalalar qatoriga kiradi.

Bu masalalarni amalga oshirish uchun mamlakatimiz miqyosida quyidagi masalalarni hal etish lozim:

- bozor iqtisodiyoti sharoitida ishlash uchun raqobatbardosh kadrlar tayyorlash va ularning malakasini oshirish;
- hududlarda haqiqiy tadbirkorlik muhitini yaratish;
- kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini moliyaviy qo'llab-quvvatlash;
- kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatini huquqiy bazasini mustahkamlash;
- kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini texnologik jihozlash bilan ta'minlashni qo'llab-quvvatlash;
- islohotlar natijalarini reklama va axborot xizmati vositalari orqali keng ommaga yetkazish.

Bugungi kunda ko'plab rivojlangan va jahon iqtisodiyotida yetakchi o'rin tutadigan mamlakatlar tajribasi shuni so'zsiz isbotlab bermoqdaki, raqobatdoshlikka erishish va dunyo bozorlariga chiqish birinchi navbatda, iqtisodiyotni izchil isloh etish, tarkibiy jihatdan o'zgartirish va diversifikasiya qilishni chuqurlashtirish, yuqori texnologiyalarga asoslangan yangi korxonalar va ishlab chiqarish tarmoqlarining jadal rivojlanishini ta'minlash, faoliyat ko'rsatayotgan quvvatlarini modernizatsiya qilish va texnik yangi jarayonlarini tezlashtirish, ya'ni mamlakatimizda diversifikasiya va modernizatsiya qilish strategiyalari hisobidan amalga oshirilishi mumkin.

Jahonda ro'y berayotgan moliyaviy-iqtisodiy inqiroz sharoitida tadbirkorlikni rivojlantirish muhim ahamiyatga egadir

Tadbirkorlik bozor iqtisodiyotiga hos iqtisodiy faoliyatdir. Boshqacha aytganda, u muayyan iqtisodiy natijaga erishish maqsadida tovarlar va xizmatlarni loyihalash, ishlab chiqarish hamda ayirboshlashni tashkil etish bo'yicha mulkdorlarning yoki ular vakillarining ongli va maqsadli iqtisodiy faoliyatidir.

“O'zbekiston Respublikasida tadbirkorlik to'g'risida”gi qonunda tadbirkorlikka quyidagicha ta'rif berilgan “tadbirkorlik - mulkchilik subyektlarining foyda olish maqsadida tavakkal qilib va mulkiy javobgarligi asosida, amaldagi qonunlar doirasida tashabbus bilan iqtisodiy faoliyat ko'rsatishdir”.

Tadbirkorlik faoliyatining uch turi va unga xos ravishda tadbirkorlikning uch guruhini alohida ko'rsatish mumkin:

yangi tovar yoki xizmatni loyihalashni tashkil etish. Tadbirkorlikning bu turi bilan intellektual mulk egalari – innovasiya tadbirkorlari shug'ullanadi, ular yangi tovar va xizmatlarni loyihalash, ishlab chiqarish jarayonlarini takomillashtirish, ularni ishlab chiqarishga joriy etish yuzasidan ilmiy izlanishlar olib boruvchi tadbirkordir;

- tovar ishlab chiqarishni tashkil etish bilan shug'ullanuvchi tadbirkorlar;
- tovarni sotish, qayta sotish va tijorat ishlarini tashkil etish bilan shug'ullanuvchi tadbirkorlar.

Tadbirkor mehnatining mazmuni qanday, u nima bilan shug'ullanadi? Bu xususida quyidagilarni alohida qayd etish mumkin.

1. Tadbirkorlar mehnat tijorat tavakkalchiligi bilan bog'langan, yangicha tijorat g'oyalarini o'ylab topish va ularni joriy etish usullarini isbotlashga qaratilgan ijodiy mehnatdir. Tavakkalchilik tadbirkorlikning asosiy xususiyatlaridan biridir.
2. Tadbirkorlar mehnat resurslari – moliyaviy mablag'lar, xom-ashyo va jixozlar, kadrlar va ma'lumotlar uzluksiz ravishda qidirish, faoliyatga jalb etish choralarini qurishga qaratilgan mehnatdir.
3. Tadbirkorlik mehnat resurslaridan tejamkorlik asosida oqilona foydalanib ishlab chiqarish vazimat ko'rsatishni tashkil etishga qaratilgan tashkilotchilik mehnatdir.

Tadbirkorlikka shaxs ihtiyoirlari va qobiliyatlarining o'ziga xos hayotiy ifodasi sifatida qarashi mumkin. U insondan tadbirkorlik faoliyati uchun zarur bo'lgan sifatlarni, kishi tabiatining alohida ko'rinishlarini, xususiyatlarini talab etadi. Odatda tadbirkorlar uchun eng zarur sifatlarga quyidagilarni kiritishadi:

1. Shug'ullanayotgan sohasi bo'yicha ilmiy bo'limlarga egaligi ularni doimo chuqurlashtirishga harakat qilish;
2. Tavakkalchilikka asoslangan murakkab qarorni sharoit va pirovard ma'lumotlarga ega bo'lmay turib qabul qilish bo'yicha tashabbuskorlik qobiliyati;

3. Iqtisodiy jarayonlarni chuqur fikray olish, iqtisodiy voqyealarni va ular o'rtasidagi o'zaro aloqadorlikni obyektiv baholash, asosiy masalani ikkinchi darajali masalalardan farqlash, jarayonlarning kelajagini chamalay olish va turli variantdagi qarorlarni solishtira olish qobiliyati;
4. Qonunlarga itoatkorligi. Hukumat tomonidan chiqarilgan qonun va tartiblarga qat'iy bo'ysinish, uning kundalik faoliyatida ularga rioya qilishning yuqori namunasini ko'rsatish, bu muhim ishda boshqalarga ibrat bo'lish;
5. Innovasiyachilikning faolligi, ya'ni mahsulotni, texnologiyani, ishlab chiqarishni yangilash va boshqalarni takomillashtirish, qiyinchiliklarni yengish qobiliyati;
6. Maqsad sari intiluvchanlik, mashaqqatli mehnatga yutqazishga, boy berishga, u yoki bu masalalardan cheklanishga tayyor turish, o'z tanlagan yo'lida qattiq turish qobiliyati;
7. Tashkilotchilik, ularquyidagilardan iborat:
  - Kishilarni o'z ortidan ergashtira olish va ko'zlagan maqsadga jalb etish, tanlangan yo'lning to'g'riligiga ularni ishontira bilish, hamkorlar bilan murakkab sharoitlarda o'zaro manfaatli fikrga, yondashuvga erisha olish qobiliyatiHamkorlar hamda qo'l ostida kishilarning shaxsiy sifatlariga qarab ishni to'g'ri taqsimlay olish qobiliyati;
  - O'zining ish faoliyatini oqilona rejalay olish faoliyati;
  - Ma'suliyatliligi, majburiyatini xis etib, uni bajara olish;
  - Iqtisodiy sohalar bilan birga madaniy-maishiy sohalarni ham oqilona boshqara olish.
8. Tejamkor bo'lish, barcha resurslardan tejab tergab foydalanishga bosh-qosh bo'la olish;
9. O'z so'zning ustidan chiqish, jamoasi, hamkorlari va jamiyat oldidagi ma'suliyatni xis eta olish;
10. Ruhiy poklik va halolligi. Halol yo'l bilan maqsadga erishish, xarom pullardan xazar qilish, rostgo'ylik asosida ish yuritish;
11. Ruhiy bardamlik, o'z jamoasi uchun kurashuvchanlik o'ta og'ir vazifalarda o'zini qo'lga ola bilish

REFERENCE

1. Botirjon o'g'li, M. B., Xasanboy, S. D., & Akmaljon o'g'li, A. X. (2022). ISH BILAN BANDLIGINI OSHIRISHDA MEHNAT BOZORINING TA'SIRI. *PEDAGOGS jurnali*, 12(1), 4-10.
2. Botirjon o'g'li, M. B., & Hasanboy o'g'li, S. D. (2022). Organization and increase of activity of small industrial zones.
3. Muhammadjonov, B. B. O. G. L., & Xudayberdiyev, O. A. (2022). O'ZBEKISTONDA FAOLIYAT YURITAYOTGAN KICHIK SANOAT HUDUDLARI RIVOJLANISHINING ISTIQBOLLARI. *Academic research in educational sciences*, 3(1), 265-273.
4. O'G'LI, M. B. B. (2021). ESTABLISHMENT AND ACTIVITY OF SMALL FREE ECONOMIC ZONES IN THE TERRITORY OF UZBEKISTAN. *International Journal of Philosophical Studies and Social Sciences*, 1(2), 156-159.
5. Abdullayevich, A. O., & Abdullajanovich, U. T. (2021, December). DEVELOPMENT OF SMALL BUSINESS AND PRIVATE ENTREPRENEURSHIP IN UZBEKISTAN. In *Conference Zone* (pp. 123-128).
6. Хакимов, Б., Талабоев, Х., & Холмирзаев, У. (2021). ВОПРОСЫ УЛУЧШЕНИЯ АНАЛИЗА ОБРАЩЕНИЯ ДОЛГОВОЙ ЗАДОЛЖЕННОСТИ В УСЛОВИЯХ НАПРАВЛЕНИЯ. *Экономика и социум*, (6-2), 441-446.
7. Abdullajanovich, U. T. (2022, March). THE ROLE OF INDUSTRIAL ENTERPRISES IN THE DEVELOPMENT OF THE NATIONAL ECONOMY. In *Conference Zone* (pp. 271-276).
8. Shodiyeva, G., Tog' Ayeva, D. A., & Sultonov, B. A. (2022). KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI IQTISODIYOTDA TUTGAN O'RN'I. *Academic research in educational sciences*, 3(5), 610-613.